

Konsekvenser av familiepolitikk

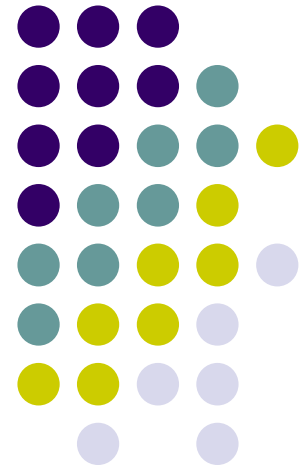

Nico Keilman

Befolkning og velferd

ECON 1730

Høst 2018

Konsekvenser av

- barnetrygd
- foreldrepermisjon
- kontantstøtte
- barnehagedekning

for

1. fruktbarhet

2. kvinners yrkesdeltakelse

Pensum

1. Konsekvenser for fruktbarhet:

Gauthier “The impact of family policies on fertility in industrialized countries: A review of the literature”

Lappegård “Family policies and fertility in Norway”

2. Konsekvenser for kvinners yrkesdeltakelse:

Naz "The impact of cash-benefit reform on parents' labour force participation"

Rønsen “Kontantstøtten og mødres arbeidstilbud: Større virkninger på lengre sikt”

Hedding “Lavere sysselsetting blant mødre etter økt kontantstøtte”

3. Også: Naz “Usage of parental leave by fathers in Norway”

Gauthier “The impact of family policies on fertility in industrialized countries: A review of the literature”

Oversiktsartikkel, ingen egne empiriske analyser

Rapporterer både aktuelle adferdsteorier og empiriske funn

Hovedkonklusjoner:

- Effektene av familiepolitikk på fruktbarhet ikke entydige
- Mange studier finner en **svak positiv** effekt, andre finner **ingen** sammenheng
- Hvis det er en positiv effekt, gjelder den sannsynligvis **tempo** (når i livet får kvinner sine barn?) heller enn **kvantum** (hvor mange barn får de i alt?)

Kun mulige effekter av familiepolitikk på fruktbarhet

Slik politikk kan også ha effekt på andre demografiske variabler (giftermål, skilsmisse, migrasjon) eller på yrkesdeltakelse (jfr artiklene til Naz og Rønsen senere)

Teoretisk rammeverk s. 324-327

Mange teorier er basert på følgende utgangspunkt:

Å bestemme seg for å få et barn er en rasjonell beslutning, der foreldrene **avveier kostnader og fordeler** av å få et barn innenfor en bestemt kontekst (deres inntekt, deres yrkeskarriere, oppfatninger om hva som er god barneomsorg, etc.)

I den neoklassiske fruktbarhetsteorien antar man at foreldrene maksimerer sin nytte når de bestemmer seg for et barn (til) eller ikke.

Inntekt, og preferanser for andre "goder" enn barn (rettere sagt, å bruke tid og inntekt til andre formål enn å ha et barn), er viktige variabler som begrenser valgmulighetene.

Innenfor en slik rasjonell beslutningsteori vil enhver reduksjon av kostnader ved å ha/få barn (som resultat av offentlige subsidier) eller inntektsøkning (som resultat av pengeoverføringer) medføre økt ”etterspørsel” etter barn – alt annet likt.

En slik økonomisk teori er basert på fem viktige antakelser.

1. En inntektsøkning medfører et ønske om flere barn – like godt kan det resultere i større investeringer pr. barn – kvantitet vs. kvalitet.
2. Beslutningstakerne har full informasjon m.h.t. kostnader og fordeler av å ha barn. Svakere form: beslutninger tas basert på tilgjengelig informasjon.
3. ”Rasjonell” (for en beslutning) kan være det samme som ”riktig”, adekvat etc.

Fem forutsetninger ...

4. Preferanser er konstante. Men vi vet at preferanser påvirkes av oppfatninger og holdninger innenfor ens referansegruppe («peers»), av tradisjon, av reklame etc.
5. Mor og far har de samme preferansene. Mye taler for at de i virkelighet er forskjellige – jfr. lav fruktbarhet i Japan og i Middelhavslandene p.g.a. lite likestilling.

Teorien predikerer ...

... at familiepolitikk påvirker fruktbarhet gjennom tre typer variabler:

1. kostnader ved å ha barn
2. foreldrenes inntekt
3. foreldrenes preferanser

To (tre) typer empiriske analyser

1. Deskriptive analyser
2. Multivariate analyser
  - makro
  - mikro

Deskriptive studier

Spørreundersøkelser i vestlige land om oppfatninger viser et gap mellom ideelt og virkelig barnetall – rundt 0,5 barn/kvinne

Rom for familiepolitikk

- Middelhavslandene vs. Frankrike: lite vs. mye familiepolitikk, stort/lite gap
- Men: det finnes også land med lite gap og lite familiepolitikk (f. eks. England)

Diskusjon: hvor godt kan vi stole på utsagn om ideelt barnetall?

Deskriptive ...

... analyser av historisk utvikling i aldersspesifikk fruktbarhet

F. eks. Frankrike (med romslig familiepolitikk): SFT ca. 0,2 b/k høyere enn i Belgia eller Tyskland.

Øst-Tyskland ca. 0,4-0,5 b/k høyere enn Vest-Tyskland etter 1977, da en rekke familiepolitiske tiltak ble innført i Øst-Tyskland.

Men en del av fruktbarhetsøkningen skyldtes tidligere fødsler (tempo) snarere enn flere fødsler (kvantum).

Deskriptive ...

... tverrsnittsanalyser

Internasjonal sammenligning av indikatorer for familiepolitikk og fruktbarhetsnivå

Land som analyse-enhet

Noen av slike studier støtter teorien, andre gjør det ikke

Deskriptive ...

... studier – konklusjon:

Noe støtte for hypotesen at familiepolitikk har positiv effekt på fruktbarhet.

Disse analysene tar ikke høyde for en rekke **øvrige faktorer** som kan påvirke fruktbarhetsnivået

Dermed tvilsomt om vi kan tro på en slik effekt

Multivariate studier - makro

Som oftest periode-SFT som avhengig variabel

Analyse-enhet: land (i et gitt år)

Ulike uavhengige variabler, i tillegg til en (eller flere) variabler som representerer familiepolitikk

Alle analysene (tabell 1) finner en positiv effekt

Effekten er **liten** ("desimalbarn") – som oftest **tempo**, snarere enn kvantum

Multivariate studier - mikro

Analyse-enhet: individet

Lappegårds analyse er et eksempel (ikke med i Gauthier's oversikt)

Generelt konkluderer slike studier også at effekten er **positiv**

Effekten **varierer ofte med paritet** (1. barn, 2. barn, 3. barn etc.)

Flere eksempler av dette i Lappegård's artikkel (ulike effekter av pappapermisjon og av kontantstøtte på det 2. og det 3. barnet)

Men **paritetseffektene er forskjellige for ulike land**

Eksempel:

Frankrike: barnetrygd har en positiv effekt på 1. barn, men ingen effekt på 3. barn

Quebec: barnetrygd har en positiv effekt på 2. barn

Finland: kontantstøtte øker sjansen for 3. barn, men ingen effekt på 2. barn

Konklusjon:

komplekse sammenhenger

ulike aspekter av familiepolitikken påvirker fødsler av ulik paritet på forskjellig måte i de ulike landene

Mer spesielt: Foreldrepermisjon og barnehager

Egen oversikt for foreldrepermisjon og barnehagedekning (tabell 3)

De fleste studiene er mikro

Uklare resultater – noen studier finner en positiv sammenheng med fruktbarhet, andre finner det ikke

Avslutning

Hovedkonklusjoner:

- Effektene av familiepolitikk på fruktbarhet ikke entydige
- Mange studier finner en svak positiv effekt, andre finner ingen sammenheng
- Hvis det er en positiv effekt, gjelder den sannsynligvis tempo (når i livet får kvinner sine barn?) snarere enn kvantum (hvor mange barn får de i alt?)

Familiepolitikk vanskelig å måle (behovsprøvd, øvre grense, bidrag fra arbeidsgiver, ikke-lineære effekter)

Lappegård: Family policies and fertility in Norway

Ikke med i Gauthier's oversikt (kom ut senere)

Har

- foreldrepermisjon
- barnehagedekning
- kontantstøtte

noen effekt på fruktbarhet i Norge?

Foreldrepermisjon

Innført 1978 – gradvis utvidet

Pappapermisjon innført 1993, mange endringer

Siden 1. juli 2018

59 uker mot 80% *eller* 49 uker mot 100%

- 15 uker etter fødselen er forbeholdt mor
- 15 uker etter fødselen er forbeholdt far
- 3 uker før fødselen er forbeholdt mor, men er en del av fellesperioden

Resten deles mellom foreldrene

- 16 uker (100%)
- 26 uker (80%)

Ca 70% av fedre tar hele fedrekvoten eller mer (<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/likekom/aar>)

Foreldrepenget: den inntekt som du vanligvis har (vurdering av NAV) opp til maks 6G (1G = 96 883 kr. pr. 1. mai 2018)

Før 1. juli 2010: mors inntektshistorie (minst 6 av de siste 10 måneder med inntekt på årsbasis minst $\frac{1}{2}$ G) bestemte fars (og mors) rett på foreldrepenget

I Lappegårds analyseperiode (1995-2004):

54 uker 80%, far 4 uker *eller*

44 uker 100%, far 4 uker

Jfr Eus minimumsregler for foreldrepermisjon (vedtatt juni 2018):

- 10 dager fødselspermisjon for mor og far
- 6 uker betalt foreldrepermisjon for mor og far

Barnehage og foreldrebetaling

Barnehagedekning kontinuerlig økt

Makspris innført 1. januar 2006

pr. i dag er den 2910 kr. i måneden for en heltidsplass

Kontantstøtte

Innført august 1998 (1-åringer) og januar 1999 (utvidet til 2-åringer), i 2012 innskrenket til 1-åringer (13-23 måneder)

Barn i alder 13-23 måneder som ikke bruker barnehage med offentlig støtte: foreldrene får utbetalt 6000 kr./måned

Redusert beløp når barnet bruker barnehage på deltidsbasis (maks 20 timer/uke)

I teori (jfr. Gauthier)...

- Foreldrepermisjon bl.a. reduserer foreldrenes kostnader forbundet med å være borte fra jobben etter fødselen
- God barnehagedekning bl.a. gjør det lettere for foreldre å kombinere arbeid med familie
- Kontantstøtte bl.a. reduserer kostnadene for alternative former for barnepass, eller dekker inntektstap for de som er hjemme med barnet

Teoretisk sett burde alle tre tiltak stimulere til høyere fruktbarhet

Dermed kan en anta følgende kausalitet

Familiepolitiske tiltak $\rightarrow^+$ fruktbarhet

OBS: seleksjonseffekt (også kalt for endogenitetsproblem):

De som uansett ønsker seg mange barn er en selektert gruppe; de bruker oftere familiepolitiske tiltak enn de som ønsker seg få barn

Lappegårds ambisjon er kun å finne statistiske sammenhenger; hennes funn kan ikke tolkes som kausale sammenhenger

Analyseopplegg

Individdata fra befolkningsregistret, skatterregistret, utdanningsregistret og NAV (foreldrepermisjon)

Periode 1995-2004

Ektepar/sambopar som fikk det 1. eller 2. barnet i perioden 1995-2002

Parene blir fulgt fra 1. bursdag til det yngste barnet, til de får ett nytt barn, eller skiller lag (eller slutten av perioden)

Den avhengige variabelen er p_{ijt} , sannsynligheten for å få et nytt barn i løpet av måned t for par i som bor i kommune j

i logit-form (jfr Vestad, Syse), fordi p_{ijt} ligger mellom 0 og 1

Uavhengige variabler:

3 dummy variabler (0 eller 1) for foreldrepermisjon

- Tok ikke
- Kun mor (referansekategori; utelatt)
- Mor og far
- Begge, far tok mer enn farskvote

Kommunens barnehagedekning (også 3 dummyer): kommunen tilhører

- laveste 25% (ref., utelatt)
- 25% - 50%
- 50% - 75%
- høyeste 25%

Kontantstøtte (dummyer):

- Før reformen (1998), fikk ikke (ref.)
- Perioden rundt introduksjon (1998-1999)
- Etter introduksjon (2000-2002)

Mors utdanning

Fars utdanning

Mors alder

Bostedskommune; 1 dummyvariabel for hver kommune (bort sett fra 1 kommune som er referansekategori)

Table 1 Relative risk of second birth and third birth for selected family policy measures and mother's educational attainment: naïve and fixed-effect models

	Second birth		Third birth	
	Naïve	Fixed-effects	Naïve	Fixed-effects
<i>Couple's use of parental leave</i>				
No use	0.86**	0.86**	1.12**	1.10**
Only the mother	1	1	1	1
Both, father used 'father's leave'	1.17**	1.16**	0.98 ns	0.97*
Both, father used more than 'father's leave'	1.16**	1.17**	0.93*	0.95*
<i>Availability of childcare</i>				
0–1st quartile	1	1	1	1
1st quartile—median	0.93**	0.99ns	0.92**	1.02ns
Median—3rd quartile	0.92**	1.00ns	0.90**	1.01ns
3rd quartile—100	0.87**	0.99ns	0.86**	1.04ns
<i>Childcare cash benefit</i>				
Period before the reform	1	1	1	1
Period introducing the reform	1.07**	1.06**	1.09**	1.09**
Period after the reform	0.97*	0.97**	1.23**	1.21**
<i>Mother's education</i>				
Primary	0.82**	0.83**	0.87**	0.89**
Secondary	1	1	1	1
University, 1st stage	1.25**	1.26**	1.54**	1.54**
University, 2nd stage	1.34**	1.37**	1.84**	1.87**
<i>Father's education</i>				
Primary	0.86**	0.87**	0.90**	0.92**
Secondary	1	1	1	1
University, 1st stage	1.15**	1.17**	1.24**	1.28**
University, 2nd stage	1.27**	1.31**	1.47**	1.59**

Note: All models are controlled for mother's age

ns not significant

* $p \leq 0.05$, ** $p \leq 0.001$

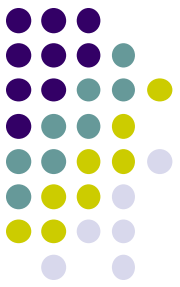
”Naïve model”: ingen kommunedummyer

”Fixed effects”: 1 dummy for hver kommune (estimer utelatt)

NB: estimat lik 1: ingen effekt - jfr. estimat lik 0 i vanlig lineær regresjon

Estimat > (<) 1: positiv (negativ) effekt

NB: tallet 1 representerer referansekategori; tallet 1.00 er et estimat.

Effekt av foreldrepermisjon

Table 1 Relative risk of second birth and third birth for selected family policy measures and mother's educational attainment: naïve and fixed-effect models

	Second birth		Third birth	
	Naïve	Fixed-effects	Naïve	Fixed-effects
<i>Couple's use of parental leave</i>				
No use	0.86**	0.86**	1.12**	1.10**
Only the mother	1	1	1	1
Both, father used 'father's leave'	1.17**	1.16**	0.98 ns	0.97*
Both, father used more than 'father's leave'	1.16**	1.17**	0.93*	0.95*

Fars permisjon øker sjansen på 2. barn.

3. barn: **motsatt** effekt. Mer tradisjonelle foreldre? Jfr. effekt av kontantstøtte senere.

Effekt av barnehagedekning

Availability of childcare

0–1st quartile	1	1	1	1
1st quartile—median	0.93**	0.99ns	0.92**	1.02ns
Median—3rd quartile	0.92**	1.00ns	0.90**	1.01ns
3rd quartile—100	0.87**	0.99ns	0.86**	1.04ns

Par som bor i kommuner som har barnehagedekning ”over gjennomsnitt” (høyere enn medianen) har lavere tilbøyelighet til å få det 2. eller 3. barnet enn de som bor i kommuner med lav dekning.

Forklaring (jfr. Kravdal 1996): sterkt jobb-orienterte kvinner bor i kommuner med høy dekning. De får forholdsvis få barn.

Effekt av kontantstøtte

Childcare cash benefit

Period before the reform	1	1	1	1
Period introducing the reform	1.07**	1.06**	1.09**	1.09**
Period after the reform	0.97*	0.97**	1.23**	1.21**

Sterk positiv effekt for det 3. barnet, særlig 2000-2002.

2 barn er normen – 3. barn mer valgfritt, og dermed større muligheter for å bli påvirket.

Effekt av utdanning

Mother's education

Primary	0.82**	0.83**	0.87**	0.89**
Secondary	1	1	1	1
University, 1st stage	1.25**	1.26**	1.54**	1.54**
University, 2nd stage	1.34**	1.37**	1.84**	1.87**

Father's education

Primary	0.86**	0.87**	0.90**	0.92**
Secondary	1	1	1	1
University, 1st stage	1.15**	1.17**	1.24**	1.28**
University, 2nd stage	1.27**	1.31**	1.47**	1.59**

Alt annet likt (særlig alder) har kvinner med høy utdanning 25-37% høyere tilbøyelighet til å få barn nr. 2 enn kvinner med kun VGS ("Secondary", referansekategori). For 3. barn er effekten mellom 54 og 87%. Tilsvarende men litt svakere effekter for fars utdanning.

Mulig forklaring: innhenting av planlagte fødsler som ble utsatt pga utdanning? 35

Diskusjon:

1. Tok ikke inn inntekt, yrkesdeltakelse, landbakgrunn som uavhengige variabler.

2. Lappegård finner en effekt av barnehagedekning (**høyere** barnehagedekning → **lavere** sjanse for 2. eller 3. barn) som går IMOT det som rasjonell beslutningsteori predikerer.

MEN Kravdal m.fl.¹⁾ finner for Norge en **positiv** sammenheng. Annet datasett (1973-1998) enn Lappegård (1995-2004), annen metode.

1) Rindfuss, Guilkey, Morgan, Kravdal. "Child care availability and fertility: Norway". Population and Development Review 36(4) December 2010

Naz: Usage of parental leave by fathers in Norway

Formål: hvilke faktorer bestemmer om en far tar (kun) pappapermisjon, eller også en eller flere uker fra felles permisjonstiden?

Siden 1. juli 2018

59 uker mot 80% *eller* 49 uker mot 100%

- 15 uker etter fødselen er forbeholdt mor
- 15 uker etter fødselen er forbeholdt far
- 3 uker før fødselen er forbeholdt mor, men er en del av fellesperioden

Resten deles mellom foreldrene

- 16 uker (100%)
- 26 uker (80%)

Ca 70% av fedre tar hele fedrekvoten eller mer - HVEM ER DE?

Registerdata fra 2001 og 2002, foreldre med et barn født i 2001.

Foreldrepermisjon i denne perioden:

- 4 uker forbeholdt far «paternity quota»
- 9 uker forbeholdt mor
- 29 uker (mot 100% kompensasjon) eller 39 uker (80%) felles «gender-neutral leave»

Forventer at

- en mor med forholdsvis høy utdanning og inntekt overtaler far å ta mer enn pappaperm («bargaining model»)
- far tar mye permisjon når hans jobb medfører mindre hinder enn hennes jobb («social structure theory»). Også kultur, vaner og forventninger på de respektive arbeidsplassene spiller en viktig rolle.

Lager regresjonsmodell for valget mellom

- tar ikke permisjon
- tar kun pappaperm (4 uker)
- tar mer enn 4 uker

Hopp over «Analytical technique»

Tabell III gir estimeringsresultater i form av marginale effekter

Marginale effekter for tre valgmuligheter: «No leave», «Paternity quota» og «Gender neutral»

En marginal effekt for en bestemt variabel er **ENDRING i predikert sannsynlighet** for valg av en av de tre mulige når denne variabelen øker med 1 enhet, alt annet likt.

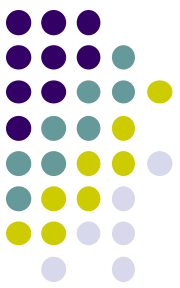

	No leave		Paternity quota		Gender-neutral	
	Marginal effect	P_value	Marginal effect	P_value	Marginal effect	P_value
Education equal	- 0.04	0.00	0.01	0.00	0.03	0.00
Mother's education high	- 0.04	0.00	0.01	0.00	0.03	0.00
Age equal	- 0.02	0.04	0.01	0.02	0.01	0.05
Income equal	- 0.03	0.00	0.01	0.00	0.02	0.01
Mother's income high	- 0.03	0.00	0.01	0.00	0.02	0.00
Number of pre-school children	0.07	0.00	- 0.02	0.00	- 0.05	0.00
Mother worked full time last year	- 0.05	0.00	0.02	0.00	0.03	0.00
Mother teacher	0.03	0.22	- 0.01	0.27	- 0.02	0.18
Mother in health or social service	0.01	0.57	0.00	0.58	0.00	0.56
Father teacher	- 0.14	0.00	- 0.03	0.13	0.17	0.00
Father in health or social service	- 0.12	0.00	- 0.01	0.21	0.14	0.00
Non-western father	0.17	0.00	- 0.09	0.00	- 0.08	0.00

For eksempel: når antall småbarn i familien («pre-school children») går opp med 1 barn, **øker** fars sjanse for ikke å ta permisjon («no leave») med 7 %p, isolert sett. Sjansen for å ta mer enn pappaperm går **ned** med 5 %p.

Forklaring: mødre med mange småbarn tar mer av jobben hjemme enn de med få småbarn.

Kommentar: kan være seleksjon. De har tradisjonelle kjønnsroller: ønsker seg mange barn, og pappa jobber mye.

	No leave		Paternity quota		Gender-neutral	
	Marginal effect	<i>P</i> -value	Marginal effect	<i>P</i> -value	Marginal effect	<i>P</i> -value
Education equal	- 0.04	0.00	0.01	0.00	0.03	0.00
Mother's education high	- 0.04	0.00	0.01	0.00	0.03	0.00
Age equal	- 0.02	0.04	0.01	0.02	0.01	0.05
Income equal	- 0.03	0.00	0.01	0.00	0.02	0.01
Mother's income high	- 0.03	0.00	0.01	0.00	0.02	0.00
Number of pre-school children	0.07	0.00	- 0.02	0.00	- 0.05	0.00
Mother worked full time last year	- 0.05	0.00	0.02	0.00	0.03	0.00
Mother teacher	0.03	0.22	- 0.01	0.27	- 0.02	0.18
Mother in health or social service	0.01	0.57	0.00	0.58	0.00	0.56
Father teacher	- 0.14	0.00	- 0.03	0.13	0.17	0.00
Father in health or social service	- 0.12	0.00	- 0.01	0.21	0.14	0.00
Non-western father	0.17	0.00	- 0.09	0.00	- 0.08	0.00

P-value: angir signifikans. Når $P < 5\%$, kan vi stole på den estimerte effekten. Alternativ for t-verdi og standardfeil.

	No leave		Paternity quota		Gender-neutral	
	Marginal effect	P_value	Marginal effect	P_value	Marginal effect	P_value
Education equal	- 0.04	0.00	0.01	0.00	0.03	0.00
Mother's education high	- 0.04	0.00	0.01	0.00	0.03	0.00
Age equal	- 0.02	0.04	0.01	0.02	0.01	0.05
Income equal	- 0.03	0.00	0.01	0.00	0.02	0.01
Mother's income high	- 0.03	0.00	0.01	0.00	0.02	0.00
Number of pre-school children	0.07	0.00	- 0.02	0.00	- 0.05	0.00
Mother worked full time last year	- 0.05	0.00	0.02	0.00	0.03	0.00
Mother teacher	0.03	0.22	- 0.01	0.27	- 0.02	0.18
Mother in health or social service	0.01	0.57	0.00	0.58	0.00	0.56
Father teacher	- 0.14	0.00	- 0.03	0.13	0.17	0.00
Father in health or social service	- 0.12	0.00	- 0.01	0.21	0.14	0.00
Non-western father	0.17	0.00	- 0.09	0.00	- 0.08	0.00

Mange effekter kan vi stole på. IKKE mors yrke (lærer, helse eller sosialarbeid), jfr. store P-verdier.

Sterke effekter for ikke-vestlig far, og om far jobber som lærer, eller i helse eller sosialarbeid.

F. eks. 17%p høyere sjanse for mer enn pappaperm («gender neutral») om han er lærer, sammenlignet med ikke lærer. → barnevennlige arbeidsplasser.

Finner også at **gifte fedre** tar **mer permisjon** enn samboende fedre (ikke rapportert i tabellen). Sterkere bånd mellom mor og far når de er gifte?

Konklusjon:

Far ta mer permisjon når

- mor jobber fulltid og tjener like mye eller mer enn han
- det er færre småbarn i familien
- han og mor er gift
- han har kvinne-dominert yrke (lærer, helse, sosial)

Mindre permisjon når han er ikke-vestlig

Noen av effektene kan være seleksjon, ikke kausale.